

РЕГУЛЯТОРНІ АСПЕКТИ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ ДО МІЖНАРОДНОГО РИНКУ ПОСЛУГ

Проценко І.В.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

У статті досліджено особливості участі України у глобальній системі регулювання міжнародного ринку послуг. Проаналізовані зобов'язання України в системі ГАТС. Досліджено особливості співпраці між Україною та ЄС у сфері міжнародної торгівлі послугами. Визначено особливості участі України в процесах регіональної торгівельної інтеграції. Виокремлено концептуальні напрямки зміцнення позицій України на міжнародному ринку послуг.

Ключові слова: торгівля послугами, міжнародний ринок, регулювання, механізм, СОТ, ЄС, регіональна інтеграція.

Постановка проблеми. На сьогодні практично для всіх економік світу, незалежно від типу та стратегій їх економічного розвитку спостерігається спільна закономірність – зі зростанням рівня доходів на душу населення одночасно зростає частка сектору послуг у структурі ВВП та зменшуються частки секторів промисловості та сільського господарства. В той же час, повноцінний розвиток світового ринку послуг є неможливим без постійного вдосконалення регулювання торгівлі послугами, оскільки послуги як предмет такого регулювання є особливо динамічним елементом міжнародної торгівлі. Слід відзначити, що міжнародна торгівля послугами протягом багатьох років регулювалась на двосторонній основі, основними учасниками таких відносин були або суверенні держави, або є держава та іноземна компанія. Проте, в результаті появи міжнародної мережі послуг, що базуються на застосуванні сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, ефективність такого регулювання значно знизилась. В результаті, наростала потреба пошуку нових механізмів та інструментів регулювання, що повною мірою сприяли би повній реалізації економічного потенціалу досягнень. Дані питання були певною мірою вирішені шляхом створення універсального міжнародного механізму щодо координації зовнішньоторговельних відносин у сфері послуг у вигляді ГАТС-СОТ. Універсальність сучасного глобального механізму регулювання міжнародного ринку послуг полягає у прагненні ефективного поєднання регулювання міжнародної торгівлі послугами на національному, двосторонньому та багатосторонньому рівні. Саме національні міри регулювання зовнішньої торгівлі вирізняються своєю різноманітністю, оскільки зумовлені прагненням лібералізації торгівлі у тих секторах, в яких національні експортери послуг характеризуються найвищим рівнем міжнародної конкурентоспроможності. В той же час, національні регуляторні механізми покликані захистити більш слабкі галузі послуг від іноземної конкуренції. В той же час, варто відзначити, що використання національних обмежень певною мірою є перешкодою до формування глобального ринку послуг, особливо гості протиріччя можуть виникати при зіткненні інтересів країн, що знаходяться на різних рівнях економічного розвитку. Саме тому, питання участі України у формуванні сучасного механізму регулювання міжнародного ринку послуг є надзвичайно актуальним, оскільки істотно може вплинути на можливість повноцінної реалізації національних конкурентних переваг та отримання додаткових вигод від лібералізації.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання формування та розвитку міжнародного ринку послуг стали ключовими в дослідженнях багатьох вітчизняних та закордонних науковців. Так, окремі аспекти становлення та розвитку системи

регулювання міжнародного ринку послуг склали сферу наукових інтересів таких науковців, як П. Демарет, Р. Заблоцька, Ю. Коваленко, А. Олефір, І. Пузанов, О. Тіпанов, О. Усенко, Г. Хотте та ін. Однак, потребують подальшого розвитку питання інтеграції України до міжнародного ринку послуг, зокрема регуляторні аспекти.

Мета статті. Метою статті є виокремлення особливостей участі України у глобальній системі регулювання міжнародного ринку послуг. Досягнення мети стало можливим за рахунок всебічного дослідження регуляторних аспектів зовнішньої торгівлі послугами України в контексті членства у Світовій організації торгівлі (СОТ), співробітництво у торгівельній сфері з Європейським Союзом (ЄС) та поглиблення регіональної економічної інтеграції.

Виклад основного матеріалу. Україна, як повноцінний учасник міжнародної торгівлі послугами, є суб'єктом її регулювання на всіх рівнях – національному, регіональному та глобальному, а також на рівні регіональних торгівельних угод. В контексті реалізації стратегічних завдань євроінтеграції та поглиблення лібералізації участі в системі міжнародних економічних відносин особливої уваги заслуговують регуляторні аспекти зовнішньої торгівлі послугами в рамках участі в СОТ та підписання угоди про асоціацію з Європейським Союзом.

Відзначимо, що входження України до СОТ знайшло своє вираження і у абсолютних показниках зовнішньої торгівлі послугами. Зокрема, обсяг експорту послуг за чотири роки до вступу до СОТ складав близько 7 млрд. дол. США, а в наступні роки спостерігалась тенденція збереження високих темпів зростання експорту послуг. У 2008 р. були зафіксовані найвищі показники темпів росту експорту послуг – на 3734 млн. дол. США, або 26,4% у відносному вираженні, а абсолютні значення були зафіксовані на рівні 17 млрд. дол. США. І хоча на наступний рік після вступу до СОТ експорт послуг продемонстрував негативну динамку, що було пов'язано з наслідком світової фінансової кризи, протягом 2010-2013 рр. експорт послуг зростав високими темпами, і за результатами 2013 р. їх обсяг складав 20,2 млрд. дол. США, що на 12% більше показників 2008 року [2].

Про позитивні ефекти входження до СОТ свідчать також показники результативності міжнародної торгівлі послугами. Не дивлячись, що у рік приєднання країни до СОТ відбувся суттєвий спад показника сальдо торгівлі послугами (на 28,1%), що було пов'язано з більш високими темпами росту імпорту, ніж експорту, в наступні роки сальдо щороку зростало і у 2013 р. на 232% перевищило відповідний показник у 2008 році. Слід відзначити, що сальдо торгівлі послугами України збільшувалось досить високими темпами і до моменту вступу до

COT: середньорічні темпи приросту даного показника за 2004-2007 рр. складав 25,8%. Проте, середньорічні темпи приросту за 2009-2013 рр. склали 40,5%, що більше ніж в 1,5 рази перевищив показник 2004-2007 рр. [2]. Таким чином, можна зробити висновок, що вступ України до COT позитивно вплинув на міжнародну торгівлю послугами та торговельний баланс країни.

Після приєднання до ГАТС, Україна взяла на себе ряд зобов'язань щодо регулювання національного ринку послуг в контексті участі у міжнародній торгівлі. З огляду на вигідне географічне положення, іноземним постачальникам послуг важливо мати можливість безперешкодного доступу до залізнич-

ної та портової інфраструктури, а також транзиту до третіх країн. У сфері морського транспорту Україна надає можливість здійснення міжнародних морських перевезень суднами під іноземним прапором та недискримінаційний доступ таких суден до послуг, що надаються у морських портах. У секторі послуг внутрішнього водного транспорту Україна має право вводити будь-які обмеження по транскордонним вантажним та пасажирським перевезенням, а також заснуванню суднохідних компаній іноземними постачальниками послуг на території України. При цьому, Україна гарантує іноземним постачальникам необмежену можливість надавати маневрові послуги (в тому числі, транскордонні), а

Таблиця 1

Карта зобов'язань за секторами послуг Україна – ГАТС (розроблено автором за даними [4])*

Сектори	Горизонтальні зобов'язання	
	Обмеження національного режиму	Обмеження доступу на ринок
Право власності на землю	Іноземці не мають права на придбання землі в Україні. Відсутні обмеження на оренду землі іноземними фіз. та юр. особами	
Субсидії і інші форми державної підтримки	Для (1), (2), (3), (4) введени обмеження щодо отримання субсидій та інших форм державної підтримки, в тому числі щодо доступу до фінансових та матеріальних ресурсів держави	
Переміщення фізичних осіб	Для (4) Виїзд на тимчасове перебування іноземного постачальника послуг в Україні потребує дозволу на тимчасове перебування чи на роботу. За виключенням: внутрішньокорпоративних правонаслідувачів (керівників, менеджерів, спеціалістів); продавців послуг, постачальників послуг без комерційної присутності; особи, відповідальні за створення комерційної присутності	
Ділові послуги	(1), (2), (3) – відсутні, (4) – незв'язані зобов'язання, за виключенням горизонтальних. Обмеження (1), (3) – для нотаріальних послуг; (1), (3) – для аудиторських послуг	(1), (2), (3) – відсутні, (4) – незв'язані зобов'язання, за виключенням горизонтальних
Комунікаційні послуги	(1), (2), (3) системи ліцензування можуть бути встановлені для підгалузей, що реалізують зобов'язання універсального обслуговування; (4) – незв'язані зобов'язання, за виключенням горизонтальних	(1), (2), (3) – відсутні, (4) – незв'язані зобов'язання, за виключенням горизонтальних
Будівельні та інжинірингові послуги	(1), (2), (3) – відсутні, (4) – незв'язані зобов'язання, за виключенням горизонтальних	(1), (2), (3) – відсутні, (4) – незв'язані зобов'язання, за виключенням горизонтальних
Освітні послуги	(1), (2), – відсутні, (3) – керівником навч. закладу може бути громадянин України, (4) – незв'язані зобов'язання, за виключенням горизонтальних	(1), (2), (3) – відсутні, (4) – незв'язані зобов'язання, за виключенням горизонтальних
Фінансові послуги	(1) – специфічні обмеження щодо страхових ризиків, перестраховування, допоміжних страхових послуг, (2) – відсутні (3) – обмеження щодо права випуску цінних паперів, (4) – незв'язані зобов'язання, за виключенням горизонтальних	(1) – специфічні обмеження щодо страхових ризиків, перестраховування, допоміжних страхових послуг (2), (3) – відсутні (4) – незв'язані зобов'язання, за виключенням горизонтальних
Охорона здоров'я та соціальні послуги	(1), (2) – відсутні, (3) – з огляду на професійні вимоги відповідно до законодавства України (4) – незв'язані зобов'язання, за виключенням горизонтальних	(1), (2), (3) – відсутні, (4) – незв'язані зобов'язання, за виключенням горизонтальних, проте іноземці повинні розмовляти українською
Туристичні послуги	(1), (2), (3) – відсутні, (4) – незв'язані зобов'язання, за виключенням горизонтальних	(1), (2), (3) – відсутні, (4) – незв'язані зобов'язання, за виключенням горизонтальних
Транспортні послуги	(1) – незв'язані зобов'язання, (2) – відсутні (3) – відсутні при умові реєстрації юр. особи для послуг автомобільного транспорту, (4) – незв'язані зобов'язання, за виключенням горизонтальних	(1), (2), (3) – відсутні, (4) – незв'язані зобов'язання, за виключенням горизонтальних
	Додаткові зобов'язання	
	Україна зобов'язується забезпечити повну прозорість в розробці, прийнятті та застосуванні заходів, що торкаються питань доступу і торгівлі послугами трубопровідного транспорту України. Україна зобов'язується забезпечити виконання принципів недискримінаційного режиму щодо доступу та використання трубопровідних мереж під її юрисдикцією, в рамках технічних можливостей цих мереж, в зв'язку з походженням, призначенням чи правом власності продукту, що транспортується без введення яких-небудь невідповідних затримок, обмежень чи зборів, а також без дискримінаційних цін, що засновані на відмінностях в походженні, призначенні чи власності	

* – (1), (2), (3), (4) – способи постачання послуг відповідно до ГАТС

також послуги по обслуговуванню та ремонту суден, надання додаткових послуг для внутрішнього водного транспорту. Крім того, Україна може вводити будь-які обмеження на послуги залізничного транспорту, в той час, як послуги по обслуговуванню та ремонту залізничного транспорту (наприклад, обслуговування путей) можуть надаватися іноземними постачальникам без будь-яких обмежень.

Важливо відзначити, що Україна, як один з небагатьох членів СОТ, що гарантує вільний доступ іноземних постачальників до трубопровідного транспорту та зобов'язується дотримуватись принципу недискримінації щодо використання трубопровідної мережі незалежно від походження, місця призначення та права власності на продукт, що транспортується (табл. 1).

Отже, в цілому, можна відмітити процес лібералізації сфери послуг після приєднання до СОТ, хоча інколи така лібералізація є не завжди виправданою, оскільки ринок може бути не готовим до конкуренції з іноземними постачальниками послуг. Зокрема, така ситуація склалась в таких країнах пострадянського простору як Вірменії, Молдові та Киргизстані. В той же час, досвід входження країн світу до СОТ загалом, та приєднання до ГАТС, зокрема, дозволяє сформулювати наступні напрямки зниження негативних наслідків для міжнародного ринку послуг після вступу до СОТ: створення сприятливого конкурентного середовища, за виключенням секторів послуг, де розвиток конкуренції може зіткнутися з складнощами; нарощення експорту послуг, диверсифікація експортованих послуг з акцентом на пріоритетних формах міжнародної торгівлі – транскордонної торгівлі та споживання за кордоном; забезпечення економічної безпеки під час розвитку міжнародної торгівлі послугами шляхом диференціації термінів лібералізації секторів, що потребують різноманітних рівнів захисту; сприяння розвитку сектору послуг національної економіки шляхом створення ефективної системи координації з питань розвитку зовнішньої торгівлі в контексті членства у СОТ за участі всіх зацікавлених сторін; досягнення високого рівня взаємодії з питань регулювання міжнародної торгівлі послугами України на основі двостороннього співробітництва.

Особливу роль на шляху до лібералізації міжнародного ринку послуг загалом, та зовнішньої торгівлі послугами України зокрема відіграє інтеграція в рамках глибокої та всеосяжної зони вільної торгівлі з Європейським Союзом. ЄС як один з найпотужніших інтеграційних об'єднань світового господарства характеризується високими показниками конкурентоспроможності сфери послуг, що за умови ефективної взаємодії з вітчизняною економікою може стати потужним стимулом розвитку національної сфери послуг в довгостроковій перспективі.

Економічну частину Угоди про асоціацію України з ЄС було підписано 27 червня 2014 року, що стало важливим кроком на шляху інтеграції України до високотехнологічного Єдиного внутрішнього ринку ЄС, адаптації української економіки до більш розвинених економік країн-членів ЄС, реформування національної економіки та проведення структурних зрушень з метою зростання конкурентоспроможності виробників, окремих галузей, сфер і господарства країни в цілому. Поглиблення економічної співпраці між Україною та ЄС, зокрема у сфері послуг, відкриває для національної економіки додаткові можливості. Так, передбачається полегшення доступу для вітчизняних виробників послуг на ринки третіх країн, удосконалення регуляторного та інституційного середовища у сфері послуг,

широкі можливості для диверсифікації послуг, підвищення рівня добробуту українського народу за рахунок покращення якості послуг [1].

В той же час, слід зауважити певні потенційні загрози для української економіки після зближення з країнами ЄС у сфері послуг. Серед них – додаткові витрати, пов'язані з гармонізацією вітчизняного законодавства до норм ЄС, дотриманням встановлених стандартів якості послуг; втрата конкурентних переваг вітчизняних постачальників послуг в порівнянні з виробниками послуг європейських країн; відтік людського та фінансового капіталу з України до країн ЄС внаслідок більш сприятливого економічного, політичного та соціального середовища та зняття бар'єрів у взаємній торгівлі послугами.

Економічна складова Угоди про асоціацію між Україною та ЄС передбачає норми взаємного регулювання зовнішньої торгівлі послугами. Зокрема, для забезпечення доступу на ринок за допомогою транскордонного надання послуг, кожна зі сторін повинна створити режим регулювання ринків послуг та постачальників послуг не менш сприятливий, ніж вже встановлений сторонами. Зокрема, йдеться про обмеження щодо кількості постачальників послуг у формі встановлення кількісних квот, монополій, визначення виключних постачальників послуг або вимог економічної необхідності. Передбачається обмеження загальної вартості транзакцій операцій послуг чи активів у вигляді кількісних квот чи вимог економічної необхідності. Крім того, обмежувальні заходи можуть бути застосовані до загальної кількості операцій послуг або загальної кількості продукту послуг, вираженого у вигляді встановлених чисельних одиниць у формі квот чи у вигляді вимог економічної доцільності [1].

Підписання Економічної складової Угоди про Асоціацію України та ЄС стала також важливим кроком на шляху до розвитку регіонального економічного співробітництва. Відзначимо, що в сучасних умовах розвитку міжнародних економічних відносин пріоритет належить регіональним, а не глобальним формам міжнародного співробітництва. Зокрема, регіональні торговельні угоди випереджають найбільш суперечливі переговори між країнами та блоками у світовому господарстві. У підписанні регіональних торговельних угод (РТУ) найбільшу активність проявляють країни Європейською Союзом, Європейською асоціацією вільної торгівлі, Азії, Північної та Південної Америки.

В той же час, важливо, щоб регіональні торговельні угоди розглядалися у відповідності до багатосторонніх домовленостей, а не як їх альтернатива. Так, РТУ дозволили групам країн провести переговори та взяти на себе зобов'язання, що суттєво випереджають ті, які бали можливі на багатосторонньому рівні. Деякі з таких зобов'язань та домовленостей стали основою для подальших переговорів на рівні СОТ. В той же час, швидке зростання кількості РТУ може викликати проблеми послідовності у торговельних відносинах, поставити країни, що розвиваються в менш сприятливе становище, та відхилити певні ресурси для ведення переговорів від багатостороннього обговорення. Саме тому, для того, щоб обмежити певні проблеми та максимально використовувати переваги регіоналізму, важливо сприяти прозорості РТУ та забезпечувати їх взаємозв'язок з правилами СОТ.

На сьогодні, Україна також є суб'єктом регіональних торговельних домовленостей, що свідчить про прагнення реалізовувати стратегію регіональної інтеграції. Зокрема, на сьогодні в рамках дії СОТ діючими є близько 280 регіональних торговель-

Таблиця 2

Концептуальні напрямки зміцнення позицій України на міжнародному ринку послуг (розроблено автором)

Напрями	Інструменти
Диверсифікація експорту послуг	Переорієнтація структури сектору послуг України в напрямку наукоємних видів послуг; використання фундаментальних розробок у секторі послуг, їх подальше використання в комерційних цілях; зростання частки послуг аутсорсингу, що позитивно вплине на зростання експорту традиційних видів послуг; зростання частки високотехнологічних видів послуг у загальному експорті.
Стимулювання розвитку сектору високотехнологічних послуг	Розвиток інноваційної інфраструктури в науково-дослідницькій сфері; формування механізму залучення іноземних інвестицій до даного сектору послуг; розширення фінансування фундаментальних досліджень та пріоритетних науково-технічних напрямків; розробка системи державних пільг і гарантій інвесторам у даній сфері; створення механізму ефективної капіталізації інтелектуального потенціалу.
Розвиток транзитного потенціалу країни	Розвиток трансконтинентальних, європейських транспортних коридорів та окремих стратегічно важливих проектів; планування модернізації транспортної інфраструктури та підтримки інвестиційних проектів з урахуванням пріоритетного розвитку транзитних міжнародних транспортних коридорів; активна державна підтримка транзитних проектів України на міжнародній арені, формування вигідних для країни міжнародних альянсів; інтегрування транспортних і виробничо-розподільчих процесів, створення мультимодальних перевізних систем, а також систем розподілу, заснованих на сучасних логістичних технологіях.
Розвиток експорту туристичних послуг	Створення сприятливого інвестиційного клімату для українських та іноземних компаній щодо розвитку туристичної інфраструктури; коригування чинного законодавства в частині, що стосується розвитку туризму; введення в дію механізму економічної відповідальності при здійсненні туроператорської діяльності; сприяння розвитку екологічного, спортивного та інших активних видів туризму, що приносять найбільший дохід приймаючій країні; спрощення візової політики відносно туристів з країн, що не представляють міграційної небезпеки, і одночасно посилення контролю над видачею віз туристам, які прибувають з небезпечних в міграційному відношенні держав.
Створення інституційного середовища розвитку ринку послуг	Участь у міжнародних стратегічних альянсах за секторами та видами послуг; державна підтримка національних сервісних компаній під час їх взаємодії з закордонними компаніями або виходу на закордонні ринки шляхом комерційної присутності; державний протекціонізм у сфері нормативно-законодавчої бази і сприятливий податковий інструментарій для вітчизняних постачальників послуг; організація та підтримка венчурних підприємств та наукових парків; захист фінансової національної економічної безпеки країни.

них угод за участю як регіональних об'єднань так і незалежних держав. Відзначимо, що частка РТУ, які передбачають домовленості у сфері регулювання торгівлі послугами становлять 48% загальної кількості РТУ, про які повідомлено СОТ. Крім того, тривають переговори по 38 РТУ, в тому числі і за участю України.

В той же час, Україна, як незалежний учасник міжнародних економічних відносин, представлена лише у 5,8% від загальної кількості РТУ. Крім того, тривають переговори щодо укладення таких РТУ: Канада – Україна (дата початку переговорного процесу – 17 травня 2010 р.), Україна – Сербія (10 листопада 2011 року), Україна – Сінгапур (8 травня 2007 року), Україна – Туреччина (24 січня 2011 року) [3]. Проте, варто відзначити, що серед діючих та майбутніх РТУ за участю України питання лібералізації сфери послуг розглянуті лише в трьох з них. Тому, серед майбутніх напрямків інтеграції національної економіки слід відзначити поглиблення двосторонньої співпраці у сфері міжнародної торгівлі послугами, не лише з країнами ЄС та колишнього пострадянського простору, а й з країнами Азії, Америки та регіональними об'єднаннями.

Таким чином, з метою удосконалення напрямів та форм участі України в міжнародній торгівлі послугами, слід передбачити конкретні напрямки на кожному з рівнів економічного механізму регулювання міжнародного ринку послуг (табл. 2)

Таким чином, одним з найважливіших завдань розвитку вітчизняної економіки на шляху інтегра-

ції до світового господарства є посилення позицій України на міжнародному ринку послуг. Маючи необхідні передумови для постачання всіх видів послуг, актуальними постають питання зміцнення конкурентоспроможності національних компаній та вдосконалення структури експорту послуг на світовому ринку.

Висновки і пропозиції. Для досягнення максимальних вигід від участі в міжнародній торгівлі послугами необхідна комплексна програма розвитку даного ринку в Україні з переорієнтацією на наукоємні галузі та державна підтримка вітчизняних виробників, особливо телекомунікаційних, інформаційних, ділових та комп'ютерних послуг. Крім того, важливими постають питання модернізації систем науки і освіти відповідно до нових вимог економіки і суспільства. Під час реформування сфери послуг національної економіки слід враховувати зону природної конкурентоспроможності України – експлуатація факторів вигідного географічного та територіального положення, європейського статусу країни, надання транзитних послуг в галузі транспорту та зв'язку, розвиток туризму, забезпечення комерційної діяльності нерезидентів на території України. Диверсифікація географії всіх видів українського експорту послуг вимагає більш активних дій у зміцненні своїх позицій на ринках європейських країн. В той же час, важливою є інтенсифікація торгівлі з країнами далекого зарубіжжя по високотехнологічним видам послуг, розвиток потенціалу у експорті транспортних та туристичних послуг.

Список літератури:

1. Економічна складова Угоди про асоціацію між Україною та ЄС: наслідки для бізнесу, населення та державного управління / Звіт за ред. І. Бураковського та В. Мовчан. Інститут економічних досліджень і політичних консультацій, 2014. – 141 с.

2. Офіційний сайт Державного комітету статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
3. Regional Trade Agreements Information System (RTA-IS) <http://rtais.wto.org/UI/PublicAllRTAList.aspx>
4. UKRAINE: Schedule of Specific Commitments. World Trade Organization/ GATS/SC/144, 10 March 2008, 41 p.

Проценко И.В.

Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко

РЕГУЛЯТОРНЫЕ АСПЕКТЫ ИНТЕГРАЦИИ УКРАИНЫ В МЕЖДУНАРОДНЫЙ РЫНОК УСЛУГ

Аннотация

В статье исследованы особенности участия Украины в глобальной системе регулирования международного рынка услуг. Проанализированы обязательства Украины в системе ГАТС. Исследованы особенности сотрудничества между Украиной и ЕС в сфере международной торговли услугами. Определены особенности участия Украины в процессах региональной торговой интеграции. Выделены концептуальные направления укрепления позиций Украины на международном рынке услуг.

Ключевые слова: торговля услугами, международный рынок, регулирование, механизм, ВТО, ЕС, региональная интеграция.

Protsenko I.V.

Taras Shevchenko National University of Kyiv

REGULATORY ASPECTS OF UKRAINE'S INTEGRATION TO THE INTERNATIONAL SERVICE MARKET

Summary

The peculiarities of Ukraine's participation in the global system of international regulations of the service market are analyzed. The main features of Ukraine's commitments in GATS system are determined. The features of cooperation between Ukraine and the EU in international trade in services are analyzed. The features of Ukraine's participation in the processes of regional trade integration are investigated. The main directions of strengthening Ukraine's position in the international market of services are determined.

Keywords: trade in services, international market, regulation mechanism, WTO, EU, regional integration.

УДК 338.48

ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВАМИ ТУРИСТИЧНОЇ СФЕРИ В СУЧАСНОМУ РИНКОВОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Pera M.G.

Мукачівський державний університет

Досліджено теоретичні питання кластерної системи відносин підприємств туризму. Проаналізовано кластерну модель антикризового управління підприємствами туристичної сфери. Доведено роль кластеризації для підвищення ефективності ресурсно-рекреаційного забезпечення підприємницької діяльності суб'єктів туристичної сфери.

Ключові слова: туристичне підприємство, туристична сфера, туристичний потенціал, туристичне підприємництво, кластери, кластерна модель, корпоративна культура, ресурсний потенціал туризм, рекреаційні ресурси, антикризове управління.

Постановка проблеми. Туристична сфера діяльності підприємств – один із актуальних напрямів досліджень економічної науки та практики управління підприємствами.

Зростання інтересу сучасної економічної науки до підприємництва в сфері туризму з боку вчених і практиків-управлінців, політиків, підприємців пов'язаний з тим що Україна є однією з найбільших європейських держав, геополітичне розташування, природні та антропогенні ресурси якої сприяють розвитку національного туризму. Існуючий туристично-рекреаційний потенціал

спонукає входженню України, як однієї з найбільш розвинених туристичних держав, на світовий ринок. Туристична сфера являється однією із стратегічних галузей господарської системи, за допомогою якої відбувається подальший соціально-економічний розвиток держави. Це обумовлює необхідність розробки теорії управління розвитком мікроекономічного середовища господарюючих суб'єктів в сфері туризму на основі ефективного використання сучасних кластерно-корпоративних об'єднань учасників туристичного ринку та надання туристичних послуг.